

GAZZE'DE İNSANİ YARDIM KORİDORLARININ JEOPOLİTİĞİ:

YARDIM, EGEMENLİK VE KONTROL İLİŞKİSİ

Abdülkadir TOK

<https://www.divandernege.com.tr/2026/07/01/gazgede-insani-yardim-koridorlarinin-jeopolitigi/>

Gazze'de İnsani Yardım Koridorlarının Ortaya Çıkışı ve Çalışmanın Çerçevesi

Gazze'de yaşanan yoğun çatışma koşulları, sivil nüfusun gıda, su, ilaç, elektrik, yakıt ve barınma gibi temel ihtiyaçlara erişimini ciddi biçimde zorlaştırmıştır. Altyapının büyük ölçüde tahrip olması, sağlık hizmetlerinin kesintiye uğraması ve günlük yaşamı sürdüren temel hizmetlerin işlevsiz hale gelmesi, insani yardımın bölgeye güvenli ve düzenli biçimde ulaştırılmasını uluslararası gündemin öncelikli başlıklarından biri haline getirmiştir. Bu çerçevede insani yardım koridorları, ilk bakışta yalnızca sivil ihtiyaçların karşılanmasına hizmet eden teknik ve lojistik mekanizmalar olarak görünmektedir.

Bununla birlikte Gazze bağlamında insani yardım koridorları, yalnızca yardım malzemelerinin taşındığı tarafsız geçiş hatları olarak değerlendirilemez. Yardımın hangi sınır kapılarından geçeceği, hangi malzemelerin girişine izin verileceği, sevkiyatların hangi koşullarda gerçekleştirileceği ve dağıtımın ne ölçüde denetleneceği gibi unsurlar, bu koridorların aynı zamanda siyasi ve idari bir niteliğe sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla yardım süreci, yalnızca insani ihtiyaçların karşılanmasıyla sınırlı kalmamakta; sınır denetimi, güvenlik uygulamaları ve yetki kullanımı ile iç içe geçen daha geniş bir yönetim alanı üretmektedir.

İnsani yardım literatüründe yardım mekanizmaları çoğu zaman tarafsızlık, bağımsızlık ve acil ihtiyaçlara erişim ilkeleri çerçevesinde ele alınmaktadır. Bununla birlikte özellikle çatışma alanlarına odaklanan çalışmalar, yardım süreçlerinin yalnızca insani sonuçlar üretmediğini, aynı zamanda siyasi ve idari ilişkilerle de biçimlendiğini göstermektedir. Bu açıdan yardım koridorları, bir yandan sivil yaşamın sürdürülmesi açısından zorunlu araçlar olarak değerlendirilirken, diğer yandan erişimin hangi koşullarda mümkün olacağını belirleyen bir denetim alanı olarak da okunabilmektedir.

Bu çalışma, Gazze'de insani yardım koridorlarını yardım ile egemenlik arasındaki ilişki çerçevesinde incelemektedir. Çalışmanın temel sorusu, söz konusu koridorların yalnızca

sivil ihtiyaçlara cevap veren teknik bir mekanizma mı olduğu, yoksa aynı zamanda sınır kontrolü ve siyasi denetim aracı olarak da işleyip işlemediğidir. Bu soru, Gazze’de yardımın ulaştırılma biçiminin yalnızca insani sonuçlar doğurmadığı, aynı zamanda çatışma koşullarında güç ilişkilerinin nasıl kurulduğunu ve sürdürüldüğünü de görünür kıldığı varsayımına dayanmaktadır.

Bu doğrultuda analiz üç temel eksen üzerinde ilerlemektedir. İlk olarak, insani yardım koridorlarının işleyişi ve süreçte rol alan başlıca aktörler ele alınacaktır. İkinci olarak, sınır geçişleri üzerinden şekillenen güvenlik, egemenlik ve kontrol mekanizmaları incelenecektir. Son olarak ise bu yapının insani yardımın tarafsızlığı, bağımsızlığı ve siyasal işlevi bakımından ortaya çıkardığı sonuçlar değerlendirilecektir. Böylece Gazze örneğinde insani yardım koridorlarının yalnızca bir lojistik hat değil, aynı zamanda yardımın kapsamını, yönünü ve sınırlarını belirleyen siyasal bir düzenleme alanı olarak işlediği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Gazze’de İnsani Yardım Koridorlarının İşleyişi ve Temel Aktörler

Gazze’de insani yardım koridorlarının işleyişi, yardım malzemelerinin sınırdan girişinden sahadaki dağıtıma kadar uzanan çok aşamalı bir süreci ifade etmektedir. Bu süreç, yalnızca yardımın fiziksel olarak bölgeye ulaştırılmasından ibaret değildir; geçiş izinleri, güvenlik denetimleri, sevkiyat planlaması, lojistik koordinasyon, depolama imkânları ve yerel dağıtım kapasitesi gibi birbirine bağlı unsurlar tarafından şekillenmektedir. Bu nedenle yardım koridorlarının işleyişi, teknik bir ulaştırma mekanizmasından çok, farklı aktörlerin müdahil olduğu karmaşık bir idari ve siyasi düzenleme alanı olarak değerlendirilebilir. İnsani yardım çalışmalarında da benzer biçimde, yardımın yalnızca malzeme transferi olarak değil, erişim, koordinasyon ve yetki ilişkileriyle birlikte ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu yönüyle Gazze örneği, yardımın sahadaki ihtiyaçlarla birlikte yönetim ve denetim boyutları içinde işlediğini gösteren dikkat çekici bir örnek sunmaktadır.

Sürecin kırılğanlığı, yardım miktarındaki dalgalanmalarda açık biçimde görülmektedir. Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA) verilerine göre, Ekim 2023 öncesinde Gazze’ye günde ortalama 500 kamyon yardım girişi gerçekleşirken, bu sayı Eylül 2024’te ortalama 52 kamyon kadar düşmüştür. Ağustos 2024’te günlük ortalama 65, Temmuz 2024’te ise 79 kamyon giriş yapabirmiştir. Ayrıca Nisan 2024’ten itibaren

100'den fazla yardım kamyonunun giriş yaptığı günlerin son derece sınırlı kaldığı belirtilmektedir. Bu tablo, yardım koridorlarının düzenli ve öngörülebilir biçimde işlemediğini; yardım akışının istikrarlı bir lojistik sistemden ziyade, dönemsel izinlere ve değişken denetim rejimlerine bağlı olduğunu göstermektedir. Nitekim aynı dönemde Gazze nüfusunun %96'sının yüksek derecede akut gıda güvensizliğiyle karşı karşıya olduğu, yaklaşık 495 bin kişinin ise felaket düzeyinde gıda yoksunluğu yaşadığı bildirilmektedir. Bu durum, insani yardımın varlığı ile yardıma fiilen erişim arasında önemli bir fark bulunduğunu da ortaya koymaktadır. Başka bir ifadeyle, ihtiyaç duyulan malzemenin mevcut olması tek başına yeterli olmamakta; bu yardımın hangi ölçüde ve hangi hızda ulaştırılabileceği de belirleyici hale gelmektedir.

Yardımanın işleyişindeki sorunlar yalnızca genel hacim düşüşüyle sınırlı değildir; coğrafi erişim bakımından da belirgin eşitsizlikler bulunmaktadır. Özellikle kuzey Gazze'ye yönelik yardım ulaştırılması çok daha sınırlı olmuş, kimi dönemlerde bu bölgeye erişim neredeyse tamamen kesilmiştir. OCHA verilerine dayanan bilgilere göre, kuzey Gazze'ye iki hafta boyunca hiç gıda tedariki sağlanamamış ve burada yaşayan yaklaşık 400 bin kişi ciddi temel ihtiyaç sıkıntısı yaşamıştır. Buna ek olarak, Eylül 2024'te kuzeye yönelik 175 yardım görevi için izin talep edilmiş, ancak bunların yalnızca 78'i için ilerleme kaydedilebilmiştir. Güney Gazze için yapılan 491 görev başvurusunun ise 227'si kabul edilmiştir. Bu veriler, yardım koridorlarının yalnızca fiziksel ulaşım hatları değil, aynı zamanda erişimin bölgesel olarak farklılaştığı ve insani ihtiyaçların idari onay süreçlerine bağlı hale geldiği bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu açıdan yardım koridorları, tüm bölgelere eşit ve kesintisiz erişim sağlayan nötr kanallar olmaktan çok, geçiş imkanlarının yer ve zamana göre değişebildiği bir düzenleme alanı görünümünü vermektedir.

Sürecin çok aktörlü karakteri de yardım koridorlarının işleyişini doğrudan etkilemektedir. İsrail, sınır geçişleri, güvenlik kontrolleri ve sevkiyat onayları üzerinde belirleyici bir konuma sahiptir. Mısır ise özellikle Refah hattı üzerinden hareket eden yardım ve tahliye süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır. Birleşmiş Milletler kurumları, uluslararası yardım kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ise yardımın temini, taşınması, depolanması ve dağıtılmasında aktif görev üstlenmektedir. Bunun yanında yerel sağlık çalışanları, belediye yapıları ve sahadaki yardım ekipleri, yardımın son aşamada sivil nüfusa ulaştırılmasında tamamlayıcı bir işlev görmektedir. Ancak bu aktörlerin rollerinin eşit

olmadığı da görülmektedir. Yardımın sahada dağıtımını yürüten kuruluşlar önemli bir uygulama kapasitesine sahip olsa da, yardımın hangi koşullarda giriş yapacağını belirleyen esas çerçeve sınır kontrolü ve güvenlik onayı mekanizmaları tarafından şekillendirilmektedir. Bu durum özellikle sağlık alanında daha görünür hale gelmektedir. OCHA'nın Aralık 2025 tarihli raporuna göre, Gazze'de temel ilaçların %52'si tamamen stok dışı durumdaydı; kimyasal tedavi ilaçlarında bu oran %63'e, acil ve yoğun bakım cerrahisine ilişkin bazı kritik kalemlerde ise %51'e ulaşıyordu. Bu tablo, insani yardım alanında uygulayıcı aktörlerin sahadaki varlığının tek başına yeterli olmadığını; karar alma ve geçiş onayı mekanizmalarının yardımın etkisini doğrudan belirlediğini düşündürmektedir.

Benzer şekilde, Dünya Sağlık Örgütü, tıbbi tahliye mekanizmasının da çok katmanlı bir izin ve koordinasyon sürecine bağlı olduğunu belirtmektedir. Buna göre bir hastanın Gazze dışına çıkarılabilmesi için yalnızca tıbbi sevk yeterli olmamakta; yerel sevk komitesi onayı, kabul edecek ülkenin onayı, İsrail makamlarının güvenlik izni ve sınır erişimi gibi koşulların birlikte sağlanması gerekmektedir. Nitekim 2025 sonu ve 2026 başı itibarıyla 18.500'den fazla hastanın, bunların yaklaşık 4.000'inin çocuk olduğu, acil tıbbi tahliye beklediği rapor edilmiştir. Bu örnek, yardım ve koruma mekanizmalarının yalnızca insani ihtiyaç üzerinden değil, aynı zamanda çok katmanlı bürokratik ve siyasi onay süreçleri üzerinden işlediğini göstermesi bakımından önemlidir.

Öte yandan yardımın sınırdan giriş yapması da sürecin sorunsuz işlediği anlamına gelmemektedir. Yardım stokları sıklıkla sınır dışında, geçiş noktalarında veya Gazze içindeki lojistik hatlarda birikmektedir. UNRWA verilerine göre 100 bin ton gıda yardımı erişim kısıtlamaları, hasarlı yollar ve güvenlik riskleri nedeniyle Gazze'ye sokulamamış; ayrıca kuruluşun elindeki 6 bin kamyonluk filonun Ürdün ve Mısır'da beklediği belirtilmiştir. Ateşkes sonrası dönemde yardım hacmi belirli ölçüde artmış olsa da, OCHA verileri yol hasarı, sınırlı depo kapasitesi ve erişim kısıtlarının dağıtım etkinliğini azaltmaya devam ettiğini göstermektedir. Nitekim Ocak 2026 itibarıyla bildirilen depo kapasitesinin yalnızca %55'i operasyonel durumdaydı ve insani misyonların önemli bir kısmı hâlâ reddedilmekte veya kısmen gerçekleştirilebilmekteydi. Bu durum, yardımın sınırdan geçişinin tek başına yeterli olmadığını, yardımın etkili hale gelebilmesi için saha içi

dolaşım, depolama ve dağıtım koşullarının da istikrarlı biçimde işlemesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bütün bu veriler birlikte değerlendirildiğinde, Gazze'de insani yardım koridorlarının işleyişinin yalnızca yardım kuruluşlarının kapasitesiyle açıklanamayacağı anlaşılmaktadır. Yardımın ne ölçüde, hangi güzergâhlardan, hangi zamanlamayla ve hangi içerikle bölgeye gireceği; büyük ölçüde sınır geçişleri üzerindeki denetim, güvenlik prosedürleri ve idari izin mekanizmaları tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle yardım koridorları, yalnızca lojistik hatlar olarak değil, insani ihtiyaç ile denetim ilişkilerinin keşiştiği çok aktörlü ve hiyerarşik bir yönetim alanı olarak değerlendirilebilir. Yarı akademik bir çerçevede bakıldığında, Gazze örneği insani yardımın sahada teknik bir ulaştırma meselesi olmaktan öte, erişim, yetki ve kontrol ilişkileriyle birlikte işleyen bir süreç olduğunu göstermektedir.

Sınır Geçişleri Üzerinden Egemenlik, Güvenlik ve Kontrol Mekanizmaları

Gazze'de insani yardım koridorları en görünür biçimde sınır geçişleri üzerinden şekillenmektedir. Yardımın hangi kapıdan, hangi prosedürlerle, hangi zaman aralığında ve hangi içerikle geçeceğinin belirlenmesi, bu koridorların yalnızca lojistik bir aktarım hattı olmadığını göstermektedir. Sınır geçişleri, insani ihtiyaçların karşılanmasını mümkün kılan teknik noktalar olmanın ötesinde, egemenlik iddiasının, güvenlik önceliklerinin ve siyasi denetimin somutlaştığı alanlar haline gelmektedir. Bu nedenle Gazze'de insani yardımın işleyişini anlamak için sınır kapılarını yalnızca coğrafi geçiş noktaları olarak değil, aynı zamanda erişimi ve geçişi düzenleyen siyasi mekânlar olarak ele almak gerekmektedir.

Egemenlik açasından bakıldığında, sınır geçişlerinin denetimi bir siyasi otoritenin en temel araçlarından biridir. Bir bölgeye kimin, neyin ve hangi koşullarda giriş yapacağını belirlemek, fiili kontrolün açık göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Gazze örneğinde yardım malzemelerinin girişinin denetime tabi tutulması, hangi ürünlerin gerekli, hangilerinin riskli ya da sınırlanabilir olduğunun dışarıdan belirlenmesine yol açmaktadır. Böylece insani yardım süreci yalnızca ihtiyaçlara göre değil, sınır üzerindeki denetim kapasitesine göre de şekillenmektedir. Bu durum, yardımın varlığı ile yardıma erişim arasında belirgin bir fark bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Güvenlik boyutu ise bu denetim mekanizmasına meşruiyet sağlayan temel çerçevelerden birini oluşturmaktadır. Yardım malzemelerinin denetlenmesi, sevkiyatların kontrol edilmesi ve geçişlerin sınırlandırılması çoğu zaman güvenlik gerekçeleriyle açıklanmaktadır. Ancak güvenlik yalnızca koruyucu bir işlev görmemekte, aynı zamanda yardımın hızını, kapsamını ve içeriğini de belirlemektedir. Bu nedenle yardım akışı kesintisiz bir insani erişim alanı olmaktan çok, belirli kurallara ve izin süreçlerine bağlı bir yapıya dönüşmektedir.

Sınır geçişlerinde uygulanan denetim, yalnızca yardımın girip girmeyeceğini değil, ne kadarının ve ne zaman gireceğini de belirlemektedir. Bu da kontrolün tek seferlik bir yasaklama değil, yardım akışını sürekli biçimde yöneten bir müdahale olduğunu göstermektedir. Yardım koridorları bu açıdan tamamen açık ya da tamamen kapalı hatlar değildir. Geçişin koşullara bağlandığı esnek kontrol alanlarıdır. Bu durum, insani yardımın tarafsız ve teknik bir süreç olduğu yönündeki yaklaşımı zayıflatmakta, onu siyasal karar süreçleriyle daha görünür biçimde ilişkilendirmektedir.

Sınır geçişleri üzerindeki bu denetim, sahadaki insani sonuçları da doğrudan etkilemektedir. Geçişlerdeki gecikmeler gıda, ilaç, yakıt ve tıbbi ekipmanın dağıtım zincirinde kırılmalar yaratabilmektedir. Yakıt girişinin sınırlandırılması hastanelerin çalışmasını aksatabilirken, tıbbi ekipmanın gecikmesi ameliyat ve yoğun bakım kapasitesini düşürebilmektedir. Gıda sevkiyatındaki düzensizlik ise yerel dağıtım ağları üzerinde baskı oluşturmaktadır. Dolayısıyla sınırda alınan kararlar, yalnızca sınır hattını değil, Gazze içindeki günlük yaşamın maddi koşullarını da etkilemektedir.

Bu denetim yapısı, yardım sürecine katılan aktörler arasında belirgin bir hiyerarşi de üretmektedir. Birleşmiş Milletler kuruluşları, uluslararası yardım örgütleri ve yerel ekipler sahada aktif biçimde çalışsalar da, yardımın geçiş koşullarını belirleme yetkisi esas olarak sınır denetimini elinde tutan aktörlerde toplanmaktadır. Bu nedenle insani yardım alanında çok aktörlü bir yapı bulunsa da karar gücü eşit biçimde dağılmamaktadır. Böylece insani yardım alanı, eşitler arası bir işbirliği zemini olmaktan çok, farklı aktörlerin farklı derecelerde etkide bulunduğu asimetrik bir yönetim alanı görünümü kazanmaktadır.

Bu asimetrik yapı, yardım koridorlarının neden insani erişim ile siyasi denetim arasında gerilimli bir alan olarak görüldüğünü de açıklamaktadır. İnsani yardım mantığı hızlı, sürekli

ve tarafsız erişim talep ederken, sınır denetimine dayalı güvenlik ve egemenlik mantığı erişimi koşullara bağlamaktadır. Gazze örneğinde yardım koridorları, bu iki mantığın aynı anda işlediği alanlar olarak görünmektedir. Yardımın tamamen engellenmemesi, onun siyasal etkilerden bağımsız olduğu anlamına gelmemektedir; tersine, yardımın hangi sınırlar içinde mümkün hale geldiği, sürecin ne ölçüde siyasi olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak sınır geçişleri, Gazze'de insani yardım koridorlarının merkezinde yer alan başlıca denetim alanlarıdır. Bu yapı, yardımın yalnızca taşınmasını değil, aynı zamanda kapsamının, zamanlamasının ve sınırlarının belirlenmesini de içermektedir. Bu nedenle insani yardım koridorları, teknik bir kolaylaştırma mekanizmasından çok, egemenlik, güvenlik ve kontrol ilişkilerinin kesiştiği bir yönetim alanı niteliği taşımaktadır. Gazze örneği, insani yardımın siyasal güç ilişkilerinden bağımsız düşünülmemeyeceğini ortaya koymaktadır.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Gazze'de insani yardım koridorları üzerine yapılan bu inceleme, yardım faaliyetlerinin çatışma koşullarında yalnızca teknik ve lojistik bir mesele olarak değerlendirilemeyeceğini ortaya koymaktadır. Çalışma boyunca ele alınan örnekler, yardımın bölgeye ne ölçüde, hangi güzergâhlardan ve hangi denetim süreçleri içinde ulaştırıldığının, insani ihtiyaçlar kadar siyasal ve güvenlik temelli kararlarla da bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu durum, Gazze'de insani yardım koridorlarının sadece sivil ihtiyaçlara cevap veren geçici mekanizmalar olmadığını, aynı zamanda egemenlik, güvenlik ve kontrol ilişkilerinin görünür hale geldiği alanlar olarak işlediğini düşündürmektedir.

Bu çerçevede çalışma, insani yardım koridorlarının yalnızca yardımın ulaştırılmasını sağlayan araçlar olarak değil, yardımın kapsamını, hızını ve erişim sınırlarını belirleyen bir düzenleme alanı olarak da değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Yardımın girişine ilişkin kararların yalnızca ihtiyaçların aciliyetiyle değil, güvenlik değerlendirmeleri, sınır politikaları ve idari izin süreçleriyle birlikte şekillenmesi, insani erişimin nötr ve kendiliğinden işleyen bir süreç olmadığını ortaya koymaktadır. Bu noktada, literatürde zaman zaman vurgulanan insani erişimin siyasal koşullara bağlı olması meselesinin Gazze örneğinde daha görünür hale geldiği söylenebilir.

Bu durum, insani yardımın tarafsızlığı ve bağımsızlığına ilişkin klasik kabullerin de yeniden ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Çünkü yardımın tamamen engellenmemesi, onun siyasal etkilerden bütünüyle bağımsız olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine yardımın hangi ölçüde mümkün hale geldiği, hangi bölgelere öncelik verildiği ve hangi malzemelerin geçişine izin verildiği gibi unsurlar, yardım süreçlerinin güç ilişkilerinden bağımsız olmadığını göstermektedir. Bu bakımdan Gazze’de insani yardım koridorları, yalnızca ihtiyaçların karşılandığı alanlar değil, aynı zamanda sınır yönetimi, güvenlik yaklaşımı ve siyasal önceliklerin sahaya yansıdığı alanlar olarak da değerlendirilebilir.

Sonuç olarak Gazze örneği, günümüz çatışma alanlarında insani yardımın tamamen apolitik ve nötr bir faaliyet olarak ele alınmasının yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. İnsani yardım koridorları bir yandan sivil nüfusun hayatta kalması açısından vazgeçilmez bir işlev görürken, diğer yandan yardımın erişim koşullarını belirleyen siyasal ve idari mekanizmalar nedeniyle bir kontrol alanına da dönüşebilmektedir. Bu tespit, yalnızca Gazze’deki insani tabloyu anlamak açısından değil, daha genel olarak çağdaş çatışma bölgelerinde yardım, egemenlik ve güvenlik arasındaki ilişkinin nasıl kurulduğunu değerlendirmek açısından da önem taşımaktadır.